

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

ביאורי תפילה

ברכות ההודאה

נכתב בסייעתא דשמיא
על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ
ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

ברכות ההודאה

שלוש הברכות האחרונות של התפילה, מהוים את היחידה השלישית בתפילה, יחידת ברכות ההודאה. מקורו של המושג הוא מהרמב"ם. הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"ד) כותב: "עזרא ובית דינו... עמדו ותקנו להם שמנה עשרה ברכות על הסדר. שלש ראשונות שבח לה' ושלש אחרונות הודיה ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים...".

הגמ' במסכת ברכות לד. מתייחסת לשלוש הברכות הללו כיחידה בפני עצמה, אבל המונח "ברכות ההודאה", אינו מוזכר בה.

"א"ר חנינא ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו. אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו".

הרמב"ם מפרש את הגמ': עבד המקבל פרס מרבו, הרי הוא מודה לרבו. ברכות אלו הם ברכות הודאה. רש"י מפרש אחרת. רש"י (ד"ה ונפטר) מבאר: "ונפטר- ונוטל רשות". הברכות האחרונות אינן מהוות ברכות הודאה, אלא ברכות פרידה. המתפלל נוטל רשות מקונו להפרד ממנו.

הסברו של רש"י שהיחידה השלישית מהווה ברכות פרידה, פוטרת קושיה גדולה, שיש על שיטתו של הרמב"ם. הרמב"ם מגדיר את הברכות הללו כברכות ההודאה, האם כך באמת פני הדברים? האם הברכות הללו עוסקות בהודאה בלבד?

הברכה האמצעית, "ברכת מודים", היא כולה ברכה של הודאה. אבל ברכת עבודה וברכת השלום, הם ברכות בקשה, ואין ביניהם ובין הודאה ולא כלום.

בנוסף לכך, קשה גם על שיטת רש"י וגם על שיטת הרמב"ם, הקושיה שהקשנו על ברכות השבח. מדוע הם מהות יחידה אחת שלא ניתנת להפרדה? הרי הברכות הללו מאוד שונות זו מזו, מה קושר אותם למסגרת אחת?

כדי לענות על שאלות אלו נמשיך בדרך שהלכנו בה בברכות השבח. ננסה ללמוד כל ברכה לעצמה, ומתוך כך להבין את היחידה כולה.